

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

**Americae tertia pars, Memorabilem provinciae Brasiliae
historiam continens**

Staden, Hans

Léry, Jean de

Francofurti ad Moenum, 1592

Kapitel IX

urn:nbn:de:bsz:31-88707

quoq; eadem penitus ratione sordes omnes abiicere, ac proinde parem vtriusq; esse hac in parte rationem.

CAP. IX.

*De feris, prae grandibus lacertis, serpentibus, aliisque America
monstris animantibus.*

*Animalia
in Ameri-
ca nascun-
tur a no-
stris pro-
prie dissi-
milia.*

*Tapirouf-
son fera
quae asini
& vaccam
resert.*

RIVS QVAM vlteriùs progrediar, statim ab initio huiusce capitis lectorem breuiter admonere visum est, nullas è quadrupedum genere animantes, figura nostratibus omnino similes in toto Brasiliensi orbe reperiri, neque solere *Tououpinambaultios* ex istis aliquas nisi perquam raro cicuratas domi educare. Vt autem generatim describam animantes feras, quæ à Barbaris *Soo* appellantur, ab iis quæ vsui humano accommodatae sunt facere initium decreui. Primo illa videtur loco esse ponenda, quæ & vulgaris est maxime: hanc *Tapirousson* appellant, pilo subrubescenti atque promisso, vaccam magnitudine ac forma valde referentem. Attamen quum cornibus careat, sitque contractiore collo, auriculis longioribus & pendulis, siccioribusque tibiis atque gracilioribus, ungula continua & asini ungulae persimili, merito quis eam vaccae asinique naturae participem esse diceret. differt nihilominus ab utroque plurimum, quod & breuissimam gerat caudam (obiterque hic monendus est Lector, permulta in America gigni animantia, quæ omnino sine cauda sint) & dentes habeat multo acutiores. nec hominibus propterea quidquam periculi ab ea potest creari, quum in fuga potius, quam in viribus salutem ponere consueuerit. Eam Barbari sagittis confixam, vt & alias plerasq; interficiunt, aut fossa excauata, decipulisve alius modi ingeniose fabricatis, venari solent.

*Parme ex
corio Ta-
pirousson.*

Ceterum fera illa magno est in pretio apud Barbaros, pellis gratia quam simulatque illi detraxerint, dorsi corium in orbem circumcidentes, ad solem exsiccant, in parmasq; fundi mediocris cadi magnitudine conformant, quibus in bello hostium excepta repellunt. Tantam vero duritiem pellis ad solem siccata contrahit, vt nullius ictu teli quantumuis magno impetu vibrati, transigi posse, facile credam. In Galliam duas eiusmodi parmas studiose afferebam: redeuntibus vero fames ita molesta fuit, vt omni com meatu absumpto, ne Cercopithecis quidem & psittacis, eiusdemque generis animantibus exceptis, quæ ex regione illa nobiscum aduehebamus, parmae illae duae, carbonibus impositae, fuerint etiam ad depellendam famem comedendae: quibus reliquae pelles, quæ, vt suo dicam loco, in naui erant, additae sunt.

*Tapirouf-
son carni
sapor.*

Porro *Tapirousson* caro ad bubulae gustum fere accedit. Hanc suo Barbari more coquunt, *Boucanare* patria lingua appellant. At quoniam vocabulum illud iam usurpauit, & postea lapsius repetendum erit, ne diutius lector hareat, oblata occasione, quid hoc rei sit exponam.

Americani

Americani defixis in terra ligneis quatuor furcis crassitudine brachii, trium pedum interuallo, quadrata figura, æquali vero trium fere pedum altitudine,

baculos in transfuersum duobus à se inuicem distantes digitis superimponunt, itaque ligneam cratem comparant: hanc sua lingua *Boucan* nominant. In ædibus permultas huiusmodi crates habent, quibus carnes in frusta concisas imponunt, & lento igne siccis è lignis excitato, vt ferè nullus existat fumus, quamdiu fert volùtas coqui hunc in modum patiuntur singulis dimidiæ horæ quadrantibus inuersas. Et quoniam sale cibos minime cõdiunt, quèmadmodum hîc mos est, vno tantum coquendi remedio vtuntur ad eorum conseruationem, itaque etiamsi 30. vno die feras quales hoc capite describemus, essent venati, omnes frustatim concisas illis cratibus ingererent, quam citissime fieri posset, ne corrumpèrentur: ibi sæpius circumactæ aliquando plus quatuor & viginti horis torrentur, donec pars interior carniùm æque cocta sit atque exterior, eaque ratione omnes sint à corruptione tutæ. Nec in piscibus apparandis & cõseruan-

Boucan & Barbarorum culina.

Conseruandorum ciborum apud Americ. ratio.

*Farina è pi-
scibus.*

dis alia est ratio, quos quum nacti sunt, magna copia ad farinam conficiendam exsiccant, eos præsertim quos patria ipsi lingua *Piraparati* vocant, qui germanissimi sunt muli, de quibus dabitur alias dicendi locus. Istæ autem crates apud Barbaros carnaria & promptuaria merito habenda sunt: ideoque vix eorum pagos adire licet, quin ferarum pisciumque carnibus onusta conspiciantur: sæpius etiam vsuuenire solet, vt postea dicemus, si adeas Barbaros, vt istiusmodi crates humana carne refertas, quam scilicet de victis hostibus interficiendis & comedendis, vt opima spolia reportant, intueare. Hactenus de Americana *Boucanatione* dictum sit, cui cum Barbaris placet elixæ carnes succedunt, quod cum bona Theueti venia scribam, qui hoc negare ausus est.

*Humana
carnes Bon-
can impo-
sita.*

*Seouassou
genus cer-
uorum.*

*Taiassou
aper.*

*Sues qui-
bus fora-
men est in
dorso.
Lib. 5. cap.
204.*

*Maxima
Amer. ani-
mantia.*

*Agoutine
fredis cer-
uus.
Tapitile-
poris genus*

*Mures sub
vrsi.*

*Pag ani-
mal macu-
lis distin-
ctum.*

*Sarigoy
fœtidum
animal.*

*Tatou ar-
mata squa-
mie.*

Vt autem inceptam ferarum descriptionem persequar, secundæ magnitudinis partes deferendæ videtur cuidam ceruorum generi, quod illi *Seouassou* nominant, sed cum hoc differunt à nostris, quod multo sint humiliores, quodque minora gestent cornua, tum etiam illo, quod æque pilos demittant, atque nostrates capræ. Aper autem Americanus, quem illi *Taiassou* vocant, corporis mole, auriculis, capite, pedibus, atque iis quæ apud nos gignuntur, forma valde similis est, dentibus etiam & prolixis & acutis, vehementer damnosus: tamen cum & macilentior existat & gracilior, frendeatq; terribiliter, illa quoque deformitate insignis est. Habet à natura foramen in dorso, quemadmodum in capite suem marinum habere dixi, quo spiritum emittit adimitque. Ne quis vero istud prodigiosum existimet, Autor Gener. Indic. Hist. memoriæ prodidit apud Nicaraguenses qui non multum à noua Hispania distant, sues nasci quibus umbilicus in dorso est: qui procul dubio, ad idem genus cum iis de quibus hic trado, reuocandi sunt. Cæterum *Tapiroussou* & *Seouassou* & *Taiassou* reliquas Brasiliensis oræ feras magnitudine superant.

Est quoque apud Americanos fera quædam rufa quam *Agouti* nominant, nefrendis triginta dierum nati altitudine, pede bifido, breuissima cauda, rostro & auriculis fere leporinis, palato gratissima. Sunt & aliæ duorum aut trium generum quas *Tapitis* appellant, nostratibus non absimiles leporibus, subrubescenti autem pilo.

In syluis quoque magnas venantur forices, sciurorum pilo & magnitudine, quæ ad cuniculorum delicias accedunt.

Pag aut *pague* (quoniam enim modo id pronuntient, vix ac ne vix quidem intelligas) fera est altitudine mediocri venatici canis, capite deformi, carne ad vitulinæ gustum accedente, pelle pulcherrima, & maculis albis, leucopæis, nigrisque distincta, vt maximi apud nos pretii futura esset, si modo nanciscentur.

Alia etiam inuenitur, quam *Sarigoy* appellant, quæ ob fœtorem à Barbaris non comeditur. Nos autem quibusdam excoriatis, & detracta rei **um** pinguedine, vnde fœtor ille manabat, sine fastidio edimus: carne enim cum tenera, tum optima est.

Est etiam illa quam *Tatou* vocant. Hæc non adeo cursu valet, veruntamen (vt apud nos erinacei) per dumeta reptans, durissimis est armata squamis

ita vt

ita vt gladio transfuerberari nequeat, pellem etiam illi detractam, ex qua Barbari per multas compingunt cistas, Caramenos ipsis nominatas, si complicaueris, digitalia esse militaria diceres. Carne candida est, optimique saporis. Quod autem ad figuram attinet, tantæ proceritatis nullam videre licuit, quantam expressit Belouius suarum obseruationum extremo libro tertio, vbi tamen Brasiliensem *Taton* nominatum designat.

His etiam animalibus, quæ apud Americanos frequentissima sunt, adduntur Crocodili *Iacare* dicti, instar humanæ coxæ, longitudine iusta. At tantum abest vt noceant, vt plenæ istis Iacaris Barbarorum sint domus, puerique sine villo periculo cum iis lusitent. Nihilominus audiebam senes commemorantes, dum peregrinarentur, se à nescio quo Iacararum genere peti, à quo se magna difficultate sagittis tuerentur. Illud cum appropinquare homines persentisceret, ex arundinibus erumpere dicebant, & impetum in obuium quemque facere.

Cæterum vt illa omittam quæ Plinius & alii de Crocodilis, qui in Nilo degunt, memoriæ prodidere, vniuersalis Indiar. Hist. scriptor illis in regionibus infestos fuisse Crocodilos, ad urbem Panama refert, qui plus centum pedes in longitudinem patebant: quod mihi quidem mirabile & portentosum videtur, tantum abest vt affirmem. Eis autem Crocodilis, quos mihi videre contigit, os erat valde patulum, alta crura, cauda vero non rotunda, nec acuta, sed ad extremum tenuissima. Vtrum autem, vt quidam scripsere, superiorem mandibulam moueant, ingenue fateor me non obseruasse. Venantur insuper Americani lacertas, *Touons* illi appellant, non virides, verum leucopæas & pelle variegata, vt nostrates parua lacerta. Et quamuis longæ sint quatuor aut quinque pedes, iusta crassitudine, ideòque forma terribili, nihilominus in ranarum morem flumina paludesque incolunt, nemini noxiæ. Addam, pelle illis detracta exenteratæ si coquantur summe delicatas esse, nihil vt in America gustauerim suauius. Carne enim sunt, vt apud nos capones alba, delicata, tenera, suauis, vt nihil supra. Initio tamen ab istarum gustu abhorrebam, postea vero quam primum attigi, quod ad cibos attinet, ferebant apud me primas lacertas.

Bufones quoque permagnos habent *Tououpinambaultii*, quibus minime exenteratis, tostis vescuntur. Quum vero & medici doceant & vulgo etiam notum sit & perspectum, carnem, atque saniam, & quicquid adeo bufonis est, lethale esse, facile quilibet me tacente propter illius regionis temperiem, aliave de causa, quæ me lateat, vsu venire vt illic bufones, vt sunt apud nos, minime sint venenati atque periculosi.

Comedunt etiam serpentes crassitudine brachii, quinque fere pedum longitudine, quinetiam animaduerti Barbaros, vt de Crocodilis commemoravi, genus quoddam ex nigro & rubeo discolor, domum afferre, interque vxores & liberos proicere, ita securos vt manibus contrectarent. Has immanes anguillas terrestres, frustatim conscindunt apparantque. Inspidæ tamen sunt & perquam exigui saporis.

Diuerfi etiam generis serpentes apud eos gignuntur, & in fluuiis præsertim, vbi olerum instar virides apparent: longi atq; graciles, quorum ictus maxi-

Iacare Crocodili.

Lib. 5. cap. 196. Crocodili portentosa magnitudinis.

Touou lacerta.

Maxima in America edules lacerta.

Edules in America Bufones

Americani per magnos serpentes comedere solent.

me noxius est, nec non in syluis existunt lacertæ, præter eas, de quibus supra mentionem fecimus valde periculosa, vt ex narratione quam subiiciam patebit. Itaq; quum aliquando duobus Gallis comitantibus iter facerem visenda regionis gratia, neq; vt mos erat, viæ duces Barbaros haberemus, ideoq; oberarem in syluis, vallemq; profundam pedibus metiremur, audito strepitu venientis animalis ad nos cuiusdam, imbellem esse feram opinati, non secus iter inceptum persequentes securo eramus animo. Statim vero ad dextram triginta fere passuum interuallo, in colle lacertum conspicimus: corpore humano crassiore quinum aut senum pedum. Ille in modum Ostrei squamis albicantibus & asperis totus, altero pede anteriori erecto, capite sublimi, collucentibus oculis nos intueri cœpit. Quare attoniti (nemo enim forte nostrum sclopetum tum ferebat, gladiis tantum eramus accincti, arcusque nobis suppetebant & sagittæ, quæ tela illi monstro tam duris armato squamis nocere non admodum poterat, nihilominus veriti, ne si fuga nobis consulere vellemus, celeritate superior nos vnâ conficeret) alter alterum trepide quum intueretur, eodem in loco stetimus. At postquam ille prodigiosus & formidabilis lacertus, ore aperto, & quod æstus magnus esset (sudum enim erat meridiano fere tempore) altè anhelans, vt facile exaudiremus, per quadratam horæ nos esset intuitus, derепente montis verticem petiuit, tanto fragore virgultorum, atq; ramorum, quantum ceruus syluam cursu pererrans vix ederet. Itaq; nos, qui tum valde timebamus de illo insequendo nõ admodum solliciti, Deo liberatori gratias egimus, & institutum iter denuo sumus aggressi. Mihi autem eorum opinionem recolenti, qui affirmant lacertum aspectu hominis delectari, visum est illi monstro tantum placuisse intuitum nostrum, quantum eius angebamur præsentia. Nec non apud eos fera gignitur è præda victum quarès, quam appellant *Ian-ouare*. Ea fere tibiarum altitudine & velocitate canem æquat venaticum, circum vero pilo est promisso, pelle variegata, pulcraque instar lyncis, ac in reliquis vehementer illi similis. Barbari non immerito feram illam valde reformidant. Nam cum præda sit assueta, quemadmodum & leo, si quem eorum assequitur, in frustra concisum deuorat. Illi vero vt sunt vindictæ appetentes, nec quid eorum, quæ molesta sunt, inultum esse patiuntur, si quam excauatis ea de causa foueis aliove decipulorum genere intercipient, sagittis confixam pluribus, quod diutius langueat, lente interficiunt: vtq; facilius pateat, quam male fera illa cum Barbaris agat, cum aliquando in quinque aut sex Gallorum de comitatu, hac transferret, monebatur Americani, vt nobis à *Ian-ouare* caueremus, quod illa ipsa hebdomade tres crudeliter mortales in quodam eorum pago absumpsisset.

Addendum vero huic editioni Latinæ existimaui, Americanos ante Villagagnonis expeditionem canes nunquam vidisse: ideoq; cum permagnum ex venaticorum genere canem intuerentur, quem cum aliquot paruulis eò aduexeramus, nobisq; ille applauderet, propterea quod vt antea commemorauimus, ad *Ian-ouare* formam accedit, obstupescerent, ab illoq; fugiebant. Ea de causa etiam Gomara in generali sua Indiarum historia testatur, anno 1509. cum Christophorus Columbus primum ad Insulam *Boriquen* appulit, quæ & S. Ioannis nomine

Auctoris
de prodigiosa
lacerta
commemoratio.

Ian-ouare
fera hominibus
in festis.

Canes primi
ab Americanis
conspiciti.

Cap. 44.

nomine insignitur, huiusce regionis Indos, qui cum Hispanis bellum gerebāt, vehementer canem subrutidum timuisse, qui etiam duorum fere balistarium stipendium merebat: propterea quod nō modo in Barbaros ferociter impetum faciebat, verum etiam socios ab hostibus discernens, quantumvis provocatus minime illis erat molestus, quin etiam Caribas recognoscens (pessima & maxime detestanda illarum omnium regionum natio) fugientes persequeretur in mediam vsque hostium aciem, qui etiam tantū excitatus, nulla quiete fruebatur, quousq; arreptum hostem dilaniasset: pro Hispanis tam dextre preliabatur, ut illo comitati tam alacriter aduersus Indos pugnarent, quam si tres in suo numero habuissent equites. hic tamen canis dum nescio quem Caribam nando persequitur, venenata sagitta ictus opperit, dominumq; tristē admodū reddidit, latantesq; Indos. Sic & Valboa Hispanorū centurio fortissimus, cum primum Australem patefecit Oceanum, emissis quos habebat canibus in Indos, qui aditu illum arcebant, Barbari tanto timore sunt perculsi, ut fuga sibi consulere cogerentur, Valboæque canes tam profuerint, quam milites omnium præstantissimi. Insuper multi reperiuntur in Brasiliensium ora Cercopitheci, paruuli atque nigri, quos illi *Cay* vocant, quibus describendis supersedebo, propterea quod nobis sunt notissimi. Vnum hoc tantū dicam, quum assidue versentur in cacuminibus arborum fructum in siliquis nostratium fabarum instar gestantium, quo aluntur, atque turmatim istic cōueniant, imbribus præsertim cadentibus, iucundum est illos audire clamitantes, & strepitum facientes. Ceterum cum vno tantū partu, vnicum edat fœtum, Cercopithecus simul atq; editus est in lucem, ea naturali præditus est industria, ut à collo patris matrisve firmissime pendeat: itaque si venatores ingruant, parentibus per ramos desiliantibus vna etiam fuga abripitur: quod certe incredibile videri non debet, cū Matthiolus Commentariis in Dioscoridem editis, Plinio atq; Aristotele auctoribus affirmet, tam amantes prolis esse mustelas, ut teneram adhuc ore comprehensam, huc & illuc circumgestent. Quin etiam animantibus est omnibus illud à natuta tributum, ut non modo conseruandæ prolis studio teneantur, sed etiam ad id efficiendum sagacitate mira sint prædita. Qua de causa non facile Barbari Cercopithecus quacunq; sunt ætate, venari possunt: sagittis tamen vulneratos deiiciunt de arboribus, ac deinde sanatos, & aliquantisper domicuratos cum mercibus commutant. Verū initio adeo sunt feri, ut attrectantium digitos dentibus conuulnerent, adeo ut morfi dolore cogantur illos sæpissime ictibus conficere.

Est quoque apud Americanos alterius generis Cercopithecus, quem ipsi *Sagouin* nominant, crassitudine Sciuri, eodemque pilo rufo: quod vero ad formam attinet, rostro, pectore, collo, reliquisque fere partibus leoni persimilis, audax etiam, nulli paruulorum animalium pulchritudine cedit, quæ quidem illic viderim. Et si tam facile mare transmitteretur quam cetera, multo maioris esset pretii. Sed cum tam infirmo sit corpusculo, ut vacillantem nauem ferre non possit, ea etiam est superbia, ut vel minimum offensus, tædio vitæ cum morte commutet. Hic tamen quidam reperiuntur, mihi que fit verisimile eam

Cap. 62.

Cay Cercopitheci.
Cercopithecorum in paruulis e periculo eripiendis, industria.

Modus capiendorum Cercopithecorum.

Sagouin, pulchrum animalculum.

esse bestiolam, de qua Marotus suum induxit loquentem seruulum, cuidam Zoilo, cui nomen erat Sago: alludens enim Cercopithecii nomen esse, dicit Sagonem. Vt autem fatear ingenue quod res est, quamuis fuerim curiosus, me omnibus animantibus Americanis obseruandis, non ita fuisse diligentem, quam optarem, nihilominus vt semel finem faciam, duo adhuc describā genera, quæ figura sunt prodigiosa vt quæ maxime.

*Hay defor
me ani-
mal.*

Vnum quod Barbari *Hay* vocant, magnitudine canis est, facie Cercopithecii, ventre pendulo, quemadmodum Scrofa parturiētis, pilo leucopato valde diluto, breuissima cauda, pedibus in morem Vrsi villosis, prolixis vnguibus: vt autem dum in siluis agit valde sit ferum, captum nihilominus cicuratur facillime. Nudi autem Tououpinambaultii non libenter cum illo colludunt, propterea quod tum longos habeat vngues, tum acutos. Ceterum (quæ res fortasse videbitur incredibilis) audiui & à Barbaris, & à quibusdam interpretibus, qui diu in America sunt commorati, neminem vnquam vidisse tum in siluis tum domi animal illud cibo frui, vt quidam aura illud viuere opinentur.

*Coaty-
stro prodi-
giose lar-
go.*

Alterum, de quo etiam mihi dicendum est, à Barbaris *Coaty* appellatum, altitudine leporis est, breui pilo & maculoso, auriculis paruulis erectis & acutis, capite cum paruo, tum ab oculis eminente rostro, plus pede vno longo, scipionis instar tereti, subito ad extremum decrescente, ita vt æqualis vbiq; sit crassitudinis, ore ita angusto, vt vix auricularem digitum recipiat. nullum prodigiosius inueniri potest: deinde cū hæc est capta fera, collectis quatuor pedibus, aut in alterutrum vergit latus, aut concidit, neq; vnquam erigi, neq; cogi potest, vt vescatur nisi præbeantur formicæ, vnde etiam in siluis sibi victum parat. Octauo fere die, quo ad Villagagnonem venimus, Barbari eius generis feram ad nos attulerunt, quæ ob nouitatem omnes magna impleuit admiratione. Nam, vt commemoravi, cū si cum nostratibus conferatur sit valde prodigiosa, sæpe à quodam ex nostris familiaribus excellenti pictore summopere cõtendi, vt tum illam, tum plerasque ceteras, non tantum admirabiles, verum etiam nobis incognitas, penicillo repræsentare vellet, quod maximo dolore meo nunquam ab illo impetraui.

C A P. X.

De varietate Americanarum auium. De vespertilionibus, apibus, muscis, aliisque regionis illius insectis.

*Oura a-
ues.
Arignau-
ouson seu
gallina
Indica.
Arignau-
mirigal-
lina nostra
ict.*

Hoc etiam caput, quo de auibus agam, ab iis ordiri placuit, quæ victui humano sunt accommodatæ, generalique vocabulo à Tououpinambaultiis *Oura* nominantur: maximam illi habent earum copiam gallinarum, quibus ab India cognomen addimus, easq; *Arignau-ouson* appellant: nec non ab eo tempore, quo Lusitani apud Barbaros agunt, gallinas etiam nostrates alere solent, ipsis *Arignau miri* dictas. Quamuis autem, vt aliàs commemoraui,